

Varför är inte Sverige rikast?

■ Kolumn

Lars
Jonung

Även om internationella jämförelser av inkomst och välstånd är svåra att göra, står det klart att Sverige har gått från positionen som rikeman till medelinkomsttagare bland industriländerna. Vi innehade en placering nära toppen år 1970 och finns i dag på en plats i mittfältet i den så kallade välståndsligan som OECD publicerar regelbundet.

Länge förringades fallet i välståndsligan inom socialdemokratin. Som väl är erkänns det nu öppet. I en artikel på DN Debatt i år gläder sig finansministern och näringsministern åt att Sverige under 2002 klättrade upp från plats 17 till plats 15 i välståndsligan. "Sverige stärker sin ställning" är deras slutsats.

Det vore olyckligt om diskussionen skulle gälla om vi ligger på plats 15 eller 17. Den bör handla om en helt annan placering, nämligen förstaplatsen. Varför ligger vi inte där? Starka skäl talar för att Sverige i dag borde vara det rikaste landet i världen - givet vårt lysande utgångsläge efter andra världskriget, för lite mer än 50 år sedan.

Sverige hade då stått utanför kriget. Vi hade undvikit den förstörelse som drabbade de krigförande och de bördor som ockupationen medförde i länder som Danmark och Norge. Vår arbetskraft var välutbildad. Vår industri, vårt finansiella system liksom vår infrastruktur var moderna. Den offentliga förvaltningen var effektiv och hederlig. Enskild äganderätt var garanterad i lagen. Demokratin var djupt rotad. Vi hade inte slitits sönder av inbördes motsättningar grundade på skillnader i språk, religion eller klasser. Arbetsmarknaden var organiserad för samarbete.

NÄR FREDEN KOM 1945 hade Sverige extremt gynnsamma förutsättningar att växa snabbt, nå toppen på välståndsligan och ligga kvar där. Vi hade en unik chans - men den sjoblades bort.

Vem är boven i stagnationsdramat? Svaret måste spåras till den ekonomiska politik som bedrevs i Sverige, främst under 1950- och 1960-talet, eftersom politik påverkar tillväxt med lång tidseftersläpning.

De misstänkta felgreppen inom den ekonomiska politiken är förvisso många. Forskningen har på sistone pekat ut en nyfunnen drivkraft för tillväxt, nämligen ett effektivt finansiellt system. Länder med väl utvecklade banker, kapitalmarknader och aktiebörser uppvisar hög tillväxt och hög BNP. Sparandet omvandlas genom det finansiella systemet till produktiva investeringar, vilka i sin tur ger tillväxt och välstånd.

Här finns en central och föga uppmärksammas förklaring till att Sverige som land blivit en medelinkomsttagare. Den ekonomiska politiken efter andra världskriget slog nämligen sönder vår effektiva kapitalmarknad med hjälp av omfattande regleringar. Valutaregleringen isolerade Sverige internationellt. Under 1950-talet tillkom nya regleringar av bank- och kreditväsendet. Dessa, i kombination med AP-fonderna, tillät regeringen, genom Riksbanken och finansdepartementet, att styra hela kapitalmarknaden. Det politiska syftet var under många år att gynna den offentliga sektorn och bostadsbyggandet och samtidigt pressa tillbaka näringslivet.

VALUTAREGLERINGEN LÅSTE in svenskarnas sparande och förmögenheter bakom våra gränser. Inlåsningsen gjorde det möjligt att pressa upp skattetrycket mer och mer. Regleringen av kapitalmarknaden bidrog därför till hård beskattning på privat förmögenhetsuppbyggnad, det vill säga på företagandet, på privat sparande och arv. Planen var att sparandet och investeringarna skulle äga rum genom den offentliga sektorn - inte genom att svenskar byggde upp egen förmögenhet via den finansiella marknaden. Slutmålet var ett socialistiskt samhälle utan någon rik företags- och medelklass.

I slutet av 1980-talet övergavs denna socialdemokratiska modell för styrning av sparande och investeringar när kapitalmarknaden avreglerades efter mer än 40 år av tillväxthämmande regleringar. Vårt finansiella system gick en renässans till mötes. Men detta steg togs för sent. Skadan på vår levnadsstandard var redan gjord.

I dag kan vi se hur reglerings- och skattesystemet höll tillbaka tillväxten: vi har i dag en för liten industrisektor, för lite av nyföretagande och för få företag som vuxit till stora företag under efterkrigstiden. Å andra sidan har vi en överdimensionerad offentlig sektor som inte förmår driva tillväxten. Många av de skatter som tillkom i skyddet av regleringarna hindrar fortfarande tillväxtprocessen att komma i gång igen med full kraft. På lång sikt blev vi fattigare än vad fallet varit om kapitalmarknaden lämnats i fred.

I SIN DAGBOK NOTERAR Tage Erlander att hans far var tveksam till hans val att bli politiker: "Att ge sig i händerna så på arbetarna, kommer bara att leda till fattigdom." Det vore privatekonomiskt sett bättre att välja ett konventionellt yrke med goda inkomstutsikter. Nu i historiens ljus kan vi konstatera att det samhällsekonomiska resultatet av sonens fögderi blev relativt fattigdom.

De grundläggande ekonomisk-politiska missgrepp som gjordes under Erlanders regeringstid drabbade inte bara arbetarna. De drabbade hela det svenska folket. Vi kunde ha varit det rikaste landet i dag.

Vi missade en unik chans.